

Til Kulturutredningen 2014
v/ Live Nerموen
rådgiver, Kulturdepartementet

Kopi til: alle medlemmer av Kunstsentre i Norge, alle fylkeskulturavdelinger i Norge, KORO, OCA, Norsk Kulturråd, Bildende Kunstneres Hjelpesfond (BKH), Norsk Kulturforum, NBK, NK.

Generell introduksjon til svar fra Kunstsentrene i Norge på spørsmål fra Kulturutredningen 2014:

Siden 2005 har kulturfeltet opplevd å bli tilgodesett med betydelig økende andel av Statsbudsjettet. Kulturløftet I og II har som mål å heve kulturens status i samfunnet fram mot 2014. Kulturloven, som ble vedtatt i 2007, er en generell formulering om styresmaktens ansvar for å legge til rette for et bredt kulturtilbud. Allikevel finnes i dag store variasjoner i hvordan fylker og kommuner agerer i forhold til kunstfeltet.

Kunstsentrenes hovedmandat er å produsere og formidle samtidens kunstuttrykk, både billedkunst og kunsthåndverk (heretter kalt 'kunst'). Vårt formål er å skape mulighet for fortsatt ikke-kommersiell formidling av samtidens kunstuttrykk og sikre kunstneres ytringsfrihet i samfunnet. Generelt er inntrykket at vi i mindre grad enn før er i stand til å fylle dette mandatet på grunn av en rekke faktorer som beskrives under. Allikevel har flere tiltak de siste årene bidratt til en økt og variert aktivitet ved landets kunstsentre, som også beskrives under.

Noen fylker har få profesjonelle kunstinstitusjoner, mens andre har mange. Kunstsentrene er profesjonelle aktører som supplerer andre formidlingsinstitusjoner og bidrar til et variert og bredt fagfelt (spesielt i de større byene/sentrene), og sikrer en profesjonell formidling av kunst i hele landet (spesielt de av oss som hører hjemme i institusjonssvake fylker). Sammen er vi et landsdekkende kompetansemiljø samlet i den felles foreningen Kunstsentrene i Norge, som er opptatt av å videreutvikle den unike institusjonsmodellen et kunstsenter er.

I Norge er det lang tradisjon for at kunstnere og Staten samarbeider for å legge til rette både for produksjon og formidling av kunst. Norges 15 kunstsentre er produkt av dette. Med en bevisst utvikling av det kunstinstitusjonelle landskapet i Norge vil det være naturlig å anerkjenne at også den institusjonelle og kuratoriske ytringen må vernes om og styrkes på samme måte som kunstnerens ytringer, for på den måten å videre profesjonalisere og utvikle formidlingen av samtidens kunstuttrykk.

Denne tilbakemeldingen skiller mellom begrepene kultur og kunst, Kunstsentrene i Norge uttaler seg her bare om hvordan den generelle kulturpolitikken har påvirket kunstfeltet. Stort sett har de fleste kunstsentrene relativt lik organisasjonsform, og det er her ikke tatt hensyn til de enkeltstående avvikene (for eksempel at Kunstbanken Hedmark Kunstsenter er en stiftelse og at Nord-Norsk Kunstnersenter mottar støtte fra Staten som en knutepunktsinstitusjon).

Svar på spørsmål på følgende sider.

KUNSTSENTRERNE I NORGE

- Beskriv de viktigste endringene kulturpolitikken etter 2005 har skapt innenfor kulturlivet, slik Kunstsentrene i Norges medlemmer opplever det.

De endringene som har skjedd i kulturpolitikken etter 2005, slik Kunstsentrene i Norges medlemmer opplever det, kan kort beskrives som **økte muligheter til å motta kortvarig- og prosjektstøtte** (spesielt fra Norsk kulturråd, men også fra KORO, OCA og Den Kulturelle Skolesekken i tillegg til ulike kulturpolitiske satsinger slik som Mangfoldsåret 2008), og **manglende oppfølging av rammevilkårene og tilskuddene til kunstsentrene**. Disse to hovedmomentene betyr at våre medlemmer i stor grad har klart å opprettholde (faglig) forsvarlig drift selv om våre driftsmidler i realiteten har minket, men at våre muligheter for å agere uavhengig av bevilgende myndigheters til enhver tid gjeldene satsingsområder har vært en utfordring.

Strukturelle endringer på kunstfeltet, slik som omleggingen av Utsmykkingsfondet til KORO og nedlegging av Innkjøpsordningen for billedkunst har ført til at våre medlemmer har måttet vurdere sin egen posisjon i forhold til kunstmarkedet og arbeidet med kunst i offentlige rom. En økt internasjonalisering av kunstfeltet har påvirket våre medlemmer, og flere samarbeider oftere på tvers av nasjonale grenser.

- I hvilken grad og på hvilke måter har kulturpolitikken etter 2005 endret arbeidsbetingelsene for Kunstsentrene i Norges medlemmer?

Kunstsentrene i Norge registrerer at **manglende oppfølging av rammevilkårene og tilskuddene til kunstsentrene fører til, til dels drastiske, ulikheter mellom våre medlemmer**. Stort sett (det finnes hederlige unntak) er utviklingen den at driftstøtten fra våre vertsfylke(r) ikke følger den generelle prisutviklingen i samfunnet, ei heller at sentrene i stor grad nyter godt av andre økninger. Dette har de siste ti årene ført til en reel økonomisk nedtrapping av kunstsentrene fra fylkenes side, siden våre midler som er del av fylkets rammetilskudd fra Staten ikke er øremerket. Allikevel har de fleste av våre medlemmer klart å opprettholde sin formidlings- og produksjonskapasitet gjennom økt bruk av tid og krefter på å skape tidsavgrensede prosjekter der finansieringen kommer fra andre støttespillere.

Driftsstøtte fra fylkene varierer

Dessverre har utviklingen vært slik at fylkene og kommunene til dels ikke har fulgt generell lønns- og prisutvikling ellers i samfunnet i bevilgningene til kunstsentrene, dels ikke har hatt forståelse for at kunstfeltet har gjennomgått drastiske endringer de siste ti-tyve årene drevet fram av kunstnere så vel som kunstinstitusjoner, og flere misforstår kunstsentrenes uavhengige posisjon som formidlingsinstitusjoner. Resultatet er at flere av våre medlemmer har usikre fremtider i møte. Dette er en utvikling som startet før 2005, men som ikke har endret seg noe i den perioden disse spørsmålene fokuserer på. Det er blant annet på bakgrunn av dette at landsforeningen Kunstsentrene i Norge har vokst fram.

Prosjektstøtter

Vår opplevelse er at nasjonale, kunstfaglige bevilgningsmyndigheter tilgodeser våre medlemmer med støtte basert på faglige kriterier, noe som fører til at vi kan gjennomføre ambisiøse prosjekter oftere enn før, slik som temporære prosjekter i offentlige rom og langsiktige satsinger på å videreutvikle våre institusjoner.

Et positivt eksempel i så måte er at Østfold Kunstsenter har mottatt støtte fra Norsk kulturråd gjennom ordningen "Rom for Kunst" for å etablere Hydrogenfabrikken Kunsthall, i tillegg til støtte fra Stat, Fylke og Kommune.

Den negative effekten av at vi på grunn av minskende driftsstøtte og har blitt nødt til å bruke mer av vår kapasitet til å søke om prosjektstøtte er følgende: I de tilfeller der våre medlemmer søker prosjektstøtte på lik linje med kunstnere opplever vi potensielt å belaste de ordningene som i utgangspunktet er opprettet for kunstprosjekter, ikke institusjonell aktivitet (slik som utstillingsproduksjoner, formidling etc). I og med at våre medlemmer jobber tett på ny kunstproduksjon oppleves dette som en uheldig utvikling, som kunne vært unngått hadde kunstinstitusjoner hatt egne prosjektmidler å søke. Hadde vi hatt slike ordninger ville vi kunne forsterke de nye produksjonene som kunstnerne har mottatt støtte for å produsere.

Den Kulturelle Skolesekken/Kunstløftet

Gjennom en rekke tiltak som Norsk kulturråds ordning Kunstløftet og Den Kulturelle Skolesekken (DKS) har mange av landets kunstsentre, sammen med det visuelle kunstfeltet, tatt på seg store og viktige oppgaver. Vi er med på å supplere grunnskolens tilbud innenfor kunstoffag som er stadig minkende. Kunstløftet oppleves som en nyskapende ordning, der kunstsentrene kan bidra til å løfte frem en spesiell type kunstnerisk praksis som er i tett dialog med barnets opplevelser. Som en spesialordning fordelt på faglige kriterier fra Norsk kulturråd opplever vi at denne fungerer godt som et supplement til DKS.

Akershus Kunstsenter har en egen formidlingsavdeling som produserer og formidler tilbud innen visuell kunst i Den Kulturelle Skolesekken i Akershus.

DKS har bidratt med viktig økonomi og kompetanseutvikling på kunstfeltet generelt, men måten denne oppgaven løses i hvert fylke fører til veldig ulike kår for kunstsentrenes arbeid med DKS. Flere av våre medlemmer mottar midler for å utvikle, produsere og formidle prosjekter i Den Kulturelle Skolesekken, mens andre er pålagt av sine fylker å utføre denne oppgaven uten at ekstra bevilgninger har fulgt med dette pålegget. Denne kreative retorikken fra fylkenes side har dessverre skapt en nærmest *catch 22*-situasjon hos noen kunstsentre, der makt utøves på en uheldig måte ovenfor en uavhengig institusjon. Det er igangsatt en treårig forskningsinnsats knyttet til Den kulturelle skolesekken som dessverre ikke inkluderer det visuelle kunstfeltet. Dette valget er selvsagt gjort på forskningsmessig forsvarlig vis, men for kunstsentrene betyr det at vi ikke kan få ny kunnskap om hvordan denne ordningen fungerer i hele landet.

KORO

Omleggingen av KORO har direkte påvirket alle kunstsentre i Norge, og vi har hele tiden vært positive til den profesjonaliseringen som er implementert, og spesielt konsulentregisteret og KOROs satsing på temporære kunstprosjekter oppleves som positive resultat av denne omleggingen. I tillegg har omleggingen ført med seg at KORO, ved begrensede midler i kunst i offentlige rom-prosjekter, bevilger særskilte midler til kunstkonsulent for å sikre kunstfaglig kompetanse og prosjektstyring i prosjektet.

Hordaland kunstsenter har mottatt støtte fra URO-midlene til KORO for å gjennomføre det ambisiøse kunstverket *You only tell me you love me when you're drunk* av Lutz-Rainer Müller og Stian Ådlandsvik, der et bolighus ble omformet til en skulptur gjennom drastiske metoder. (Bilde fra produksjonen av verket.)

Dessverre er omleggingen enda ikke helt i havn i forhold til våre medlemmer. I møter mellom det daværende Landsstyret for kunstsentrene ble det i tiden omkring 2008 forhandlet fram en kompensasjon fra KORO til alle våre medlemmer på tilsvarende 16.000 kr per kunst i offentlige rom-prosjekt som får tilskudd gjennom KORO

kommunale-/fylkeskommunale ordning. Denne modellen ble aldri blitt godkjent av Kulturdepartementet, og våre medlemmer har følgelig aldri mottatt disse midlene. Inntil Kulturdepartementet vedtar nye retningslinjer har kunstsentrene fortsatt delegert myndighet i regionale saker. Og til tross for at de nye retningslinjene har latt vente på seg har alle våre medlemmer selvsagt opprettholdt, og i noen tilfeller videreutviklet, våre satsinger på formidling av kunst i offentlige rom ovenfor lokale og regionale myndigheter, i tillegg til det private feltet. Denne formidlingsaktiviteten er i vår mening god distriktspolitikk.

Vi og våre medlemmer ønsker å være med på å kultivere et profesjonelt felt for kunst i offentlige rom og sikre vårt felles offentlige visuelle demokrati, gjennom gode strukturer for permanente/semi-permanente kunstprosjekter i offentlige rom og bygg, og temporære eksperimenterende prosjekter gjennom KOROs URO-ordning. Gjennom å opprettholde våre forpliktelser, til tross for manglende kompensasjon, har vi i lang tid bidratt indirekte til å opprettholde et landsdekkende kontakt- og samarbeidsnettverk for KORO. Vi mener det snarest må inngås og vedtas en økonomisk modell som sikrer en fast organisering ved alle landets kunstsentre og som dermed sikrer at våre medlemmer kan beholde/knytte til seg nye kompetente fagpersoner innen kunst i offentlige rom, for på den måten også bidra til å sikre framtidens offentlige kunst.

Museumsreformer og sammenslåinger

I *Kulturpolitikk fram mot 2014* står det: "Dei to innkjøpsordningane [for kunsthåndverk og biletkunst] bør vidareførast. Samstundes kan det vera naturleg å tilføra dei regionale kunstmusea midlar til innkjøp."

Som vi vet skjedde ikke denne videreføringen for billedkunstordningen, og dette har hatt dramatiske konsekvenser for salg fra kunstsentrenes utstillinger. Det viser seg at når museene overtok innkjøpsbudsjettene ble det færre innkjøp av kunst fra våre utstillinger. Det er ikke belegg for å tro at dette henger sammen med en kvalitetsnedgang på våre utstillinger, men snarere et ressurs- og prioriterings spørsmål innen museene som kan hende har knyttet sterkere bånd til de kommersielle kunstarenaene. Vi mener denne utviklingen er uheldig i forhold til å sikre bredde i de offentlige kunstsamlingene, og det vil føre med seg at samlinger i landet blir svekket på sikt.

For kunsthåndverk ble denne ordningen opprettholdt, og i kombinasjon med at det finnes få profesjonelle visningssteder i Norge for kunsthåndverk er salgshallene ikke påvirket i stor grad for våre medlemmer for dette feltet.

- På hvilke måter har eventuelle endringer i arbeidsbetingelser påvirket deres muligheter til å oppfylle målene om at alle skal ha tilgang til kulturopplevelser og om økt kvalitet?

Våre medlemsinstitusjoner har i økende grad blitt avhengig av å måtte søke om prosjektstøtte for større og større del av vårt faste faglige tilbud til publikum, både tilbud til allment publikum og til fagpublikum. Vi mener dette er uheldige utviklingstrekk, da mange av våre medlemmer opplever å enten måtte kutte i sine faglige program (utstillinger, omvisninger, forelesninger, seminar, vandretstillinger), bruke uforholdsmessig mye tid på å generere økonomi til prosjekter som strengt tatt burde være dekket av driftstilskudd og i noen tilfeller måtte påta seg oppgaver for det offentlige og private som egentlig burde vært løst av andre aktører i samfunnet. I dag

opplever våre medlemmer å benytte mer og mer kapasitet og tid på søknadsskriving, en tid som kunne vært benyttet til formidling innad i fagmiljøet og til et allment publikum.

I tillegg til de punktene som er nevnt i svar over (om hvordan DKS-ordningen behandles ulikt i ulike fylker og at manglende fellesavtale med KORO fører til ulike prioriteringer av kunst i offentlige rom innen hvert kunstsenter) så har endringene ført til at våre medlemmer ikke kan øke sine **vederlag** til et nivå som vi mener er akseptabelt (merk: vi ser fram nye retningslinjer for vederlag og kunstnerhonorarer som følge av *Stortingsmeldingen om visuell kunst 2012*) og den økende, men retningsgitte, prosjektstøtten er med på å true våre **uavhengige kunstneriske valg**.

Økonomisk stimulering kombinert med minskende driftsstøtte

Siden 2005 ser vi en tendens til at økonomisk stimulering benyttes i større grad enn før, noe som i visse tilfeller har en positiv effekt for både institusjoner og publikum (spesielt i de fylkene der kunstsentrene er med på å utvikle DKS i samarbeid med fylker og kommuner i et gjensidig forhold). I andre tilfeller er denne tendensen uheldig, da faste driftsmidler blir utsatt for samme type retorikk og kunstsenteret ikke lenger er i stand til å sette agenda og agere som spesialister innen et av kulturens mange felt, nemlig samtidens kunstuttrykk.

I og med at alle medlemmer i Kunstsentrene i Norge er kunstnerstyrte formidlingsinstitusjoner har vi en **særegen kompetanse**, med stor **villighet til å eksperimentere**. Vi er de arenaene kunstnerne og de uavhengige kuratorene søker seg til dersom de ønsker både å vise sin kunst på et faglig validerende utstillingssted og en eksperimentlysten samarbeidspartner. Dessverre fører den økende instrumentaliseringen og vår pressede økonomiske situasjon med seg at vi står i fare for å stagnere og sakke akterut som profesjonelle kunstinstitusjoner. Dette er særlig problematisk for en kulturnasjon der samtidens kunstuttrykk skal være tilgjengelig i alle landets deler. Dette er vel så problematisk i en internasjonal sammenheng, da Norge er eneste land i verden som har et så etablert og godt drevet kunstnerdrevet kunstsenterfelt. Selv ikke våre nordiske kolleger kjenner til noe lignende. Vårt formål er å skape mulighet for fortsatt ikke-kommersiell formidling av samtidens kunstuttrykk og sikre kunstneres ytringsfrihet over hele landet. Dessverre ser vi at dersom de seneste årenes økonomiske utvikling fortsetter vil vi ikke kunne realisere våre visjoner og jobbe for gjennomføringen av våre mål. For å kunne endre denne utviklingen må vi sikre at kunstsentrene får varig økonomisk støtte som er i takt med samfunnets og kunstens utvikling, og sikre at Kunstsentrene i Norge blir en etablert paraplyorganisasjon. Dette vil gi oss mulighet til å fortsette å være både sterke og individuelle stemmer i Norges kunstlandskap samlet i en forening som tar vare på våre felles verdier og kompetanse.

DKS – mot voksentilværelsen

Kunstsentrene i Norge ønsker spesialiserte formidlingsordninger slik som DKS velkommen, men ser seg nødt til å påpeke at vi allerede ser at denne **økte kompetansen hos et kommende publikum** fører til en utfordring for våre medlemmer på sikt dersom vi ikke blir gitt muligheten til å utvikle oss parallelt med vårt publikum. Dette har vi ikke hatt mulighet for i og med den flere ganger nevnte manglende oppfølgingen av våre driftstilskudd gjennom rammevilkårene til fylket. Om ikke mange år vil de som har vokst opp med DKS bli voksne og stille tilsvarende krav til institusjonen i forhold til å stadig bli utfordret av kunstneriske uttrykk. Vi er i ferd med å skape et allment publikum som liker å møte kunst i sin hverdag (både i offentlige rom og i utstillinger) og ønsker å bli møtt med aktiv formidling på et høyt faglig nivå. Det vil

bare være gjennom en helhetlig satsing på dette landsdekkende institusjonslandskapet at Norge vil kunne tilby et samtidens kunstuttrykk til sine innbyggere som oppfyller disse ønskene og dette kunstbegjæret.

Vederlag til kunstnere og honorarer til andre samarbeidspartnere

Alle kunstsentre i Norge betaler vederlag til alle kunstnere som stiller ut, honorarer til alle samarbeidspartnere og i en viss grad støtter vi også direkte ny kunstproduksjon i form av økonomisk produksjonsbistand. (Billedkunstnernes Hjelpesfond har dog opprettet et årlig tilskudd til kunstsentrene som skal gå til kunstproduksjon gjennom stipender eller priser, en ordning vi ønsker hjertelig velkommen og håper fortsetter i framtiden.) Vi opplever at den pressede økonomiske situasjonen gjør det vanskeligere å øke vår betaling til de vi skal samarbeide med.

I nær framtid venter vi en omlegging av Statens Utstillingsstipend, noe som vil få direkte konsekvenser for kunstsentrene som har vært sekretariater for de fylkesvise innstillingskomiteene til dette kunstnerstipendet. Vi ønsker i samarbeid med Norsk kulturråd, som i dag forvalter ordningen, å bidra til denne omleggingen til gode for Kunstsentrene i Norge og hver enkelt medlemsinstitusjon.

Vår egen innsats

I *Kulturpolitikk fram mot 2014* leser vi: "Mange aktører er på ulike måter deltakere i formidlinga av visuelle kunstuttrykk. Jamvel om målsetjingane og arbeidsmåtene er mangefasetterte, er det viktig å leggja til rette for samspel og samarbeid, slik at dei ulike institusjonane, organisasjonane og tiltaka kan inngå i eit nasjonalt nettverk til gagn for alle partane."

Samtidig som for eksempel Museumsreformen har ført med seg en sammenslåing av museer til større organisatoriske størrelser gjennom økonomisk stimulering, og mange andre samfunnsfelt har gått gjennom lignende omorganiseringer, mener vi at det er viktig å anerkjenne de uavhengige institusjonelle strukturene som er med på å bidra til profesjonell formidling av samtidens kunst, slik som kunstsentrene er. Samtidig er det i samme periode vi i fellesskap har arbeidet frem det som i dag er Kunstsentrene i Norge, noe som vitner om at vi i fellesskap mener at vi sterkere kan tale vår felles sak. Vi ser denne paraplyorganisasjonen som et felles gode både for oss som formidlingsinstitusjoner og for sentrale myndigheter. Vi beholder våre individuelle stemmer, samtidig som fellesskapet kan samtale med av andre parter.

Statens Utstillingsstipend

Vi leser med stor interesse i stortingsmeldingen *Kultur, inkludering og deltaking*: "Regjeringa arbeider aktivt for å sikre ei god regional fordeling av kulturmidlane. Som ei oppfølging av dette foreslår regjeringa at forvaltinga av midlane som er sett av til Statens utstillingsstipend, blir flytta til landets 15 kunstnarsenter, inkludert Samisk kunstnarsenter, og at fordelinga blir koordinert av Foreningen kunstnersentrene i Norge. Avsetjinga for 2012 er 3,8 mill. kroner."

Dette er en utvikling Kunstsentrene i Norge ønsker velkommen. Denne tilliten og anerkjennelsen vil føre til at vårt felles nettverk styrkes. Vi håper å kunne påvirke denne omleggingen til kunstnernes og kunstsentrenes beste, da feltet har utviklet seg raskere enn ordningen Statens Utstillingsstipend. Denne ordningen vil kunne være med på å gjøre kunstsentrene til attraktive produksjons- og utstillingsarenaer for kunstnere.

KUNSTSENTRENE I NORGE

Oppsummering av hovedpunkt:

Kunstsentrene i Norge er et nettverk uavhengige formidlingsinstitusjoner som bidrar til at det opprettholdes profesjonelle kunstfagmiljøer i hele landet, sikrer en kunstnerstyrt ikke-kommersiell formidling av samtidens kunstuttrykk og kunstnerens ytringsfrihet i samfunnet, og er viktige samarbeidspartnere for det offentlige på flere måter. For at Kunstsentrene i Norge sine medlemmer skal kunne fortsette og utvikle seg vil det være nødvendig med økte faste tilskudd som inkluderer produksjon og formidling av våre utstillinger og andre faste programposter, lønn til ansatte, vederlag til kunstnere, honorarer til samarbeidspartnere og allmenne driftskostnader. Vi ønsker oss en avklaring, både strukturelt og økonomisk, av samarbeidet med KORO fra departementets side (som vi ser fram til kommer i den varslede utredningen av KORO), og vi ønsker oss en gjennomgang av hvordan ordningene Den Kulturelle Skolesekken fungerer i de ulike fylkene, med en mulighet til å påvirke hvilken rolle kunstsentrene skal spille i disse formidlingstiltakene.

Vår mening er at det bare vil være økte faste driftstilskudd som kan sikre at det regionale ikke-kommersielle formidlingstilbudet kan utvikle seg innenfor forutsigbare rammer. I tillegg til å sikre kunstsentrene som formidlingsinstitusjoner og fagsentre vil en slik økning også være med på å gjøre det attraktivt for både kunstnere og kunstkuratorer å bosette seg utenfor de større sentrene i Norge.

For Kunstsentrene i Norge, 29.5.2012

Anne Szefer Karlsen

Fungerende Styreleder